

**ȘCOALA NAȚIONALĂ DE STUDII
POLITICE ȘI ADMINISTRATIVE
ȘCOALA DOCTORALĂ DE ȘTIINȚE
POLITICE**

TEZĂ DE DOCTORAT – REZUMAT

***MUTAȚII ÎN SISTEMUL INTERNAȚIONAL ÎN
CONTEXTUL CONFLICTULUI DIN SIRIA.
POSIBILE SCENARII DE RESETARE A BALANȚEI
DE PUTERE.***

Coordonator științific:

Prof. Univ. Dr. **Teodor MELEȘCANU**

Doctorand: **Alexandru ȘTEFAN**

București

2021

CUPRINS

INTRODUCERE.....	4
1. Alegerea temei, importanța și noutatea cercetării	4
2. Metodologia cercetării și studiu bibliografic asupra literaturii de specialitate	8
3. Structura lucrării	13
CAPITOLUL I CADRUL TEORETIC ȘI METODOLOGIC. VALIDITATEA TEORIEI REALISTE ÎN EXPLICAREA SITUAȚIEI DIN ORIENTUL MIJLOCIU	21
1. Fundamentele istorice ale realismului politic	21
2. Dezvoltarea realismului clasic și apariția neorealismului	25
3. Realismul defensiv vs. realismul ofensiv	29
4. Balanța puterii.....	30
Capitolul II PRIMĂVARA ARABĂ ȘI SIRIA	34
1. Primăvara arabă - începutul schimbării.....	34
2. Importanța Siriei. De ce Primăvara arabă a eșuat în Siria.....	37
i. Dictatorul Bashar al-Assad	38
ii. Armata este garantul regimului	41
iii. Societatea siriană este fragmentată.....	43
iv. Intervențiile străine în conflict.....	49
CAPITOLUL III MARILE PUTERI ȘI CONFLICTUL DIN SIRIA.....	61
1. POLITICA SUA ÎN ORIENTUL MIJLOCIU.....	61
i. Mandatul G. W. Bush – primii pași către Primăvara arabă și schimbarea echilibrului de putere.....	61
ii. Decelarea elementelor constitutive ale Doctrinei Obama	68
iii. Poziția SUA în conflictul sirian.....	73
iv. Mandatul D. Trump – promisiunea unei poziții intransigente.....	94
2. STRATEGIA HIBRIDĂ A FEDERAȚIEI RUSE PENTRU CRIZA SIRIANĂ	117
i. Federația Rusă în noua lume post-Război Rece	117
ii. Intervenția în Siria - către o politică pragmatică a Federației Ruse în Orientul Mijlociu.....	121
iii. „Peace was never an option”	124
iv. Geneva și Astana - eșec programat sau trambulină pentru Federația Rusă?	135
CAPITOLUL IV CONCLUZII ȘI PREMISE DE EVOLUȚIE.....	138

1. SUA vs. Rusia – competiție cu final predictibil? Considerații-cheie.....	138
2. Impactul COVID-19 asupra balanței de putere din Siria	148
3. Cel mai probabil scenariu de evoluție: Reașezarea SUA în Orientul Mijlociu și resurgența Federației Ruse ca power broker în acest areal.....	151
4. Scenariul de rezervă: Stabilizarea balanței de putere regionale și amânarea confruntării dintre Moscova și Washington.....	158
5. România în ecuația siriană. Aspecte relevante pentru politica externă.....	163
Opțiuni de acțiune pentru România:	166
BIBLIOGRAFIE.....	170

Alegerea temei, importanța și noutatea cercetării

Lucrarea de doctorat „*Mutații în sistemul internațional în contextul conflictului din Siria. Posibile scenarii de resetare a balanței de putere*” studiază **poate cel mai important conflict din secolul al XXI-lea și efectele acestuia asupra echilibrului dintre Federația Rusă și SUA**. Trecut de al zece-lea an, războiul multidimensional din Siria se dovedește a fi cea mai mare și complexă provocare a Primăverii Arabe, ca urmare a unei suprapuneri de probleme religioase, etnice, istorice, dar și geopolitice. În martie 2011 protestele pașnice organizate de opoziția democratică siriană împotriva regimului autocrat condus de Bashar al-Assad erau văzute ca o încununare a valului democratic care a îndepărtat dictatorii din Tunisia, Egipt și Libia. Totuși, puțini observatori internaționali ar fi putut prezice degenerarea acestor proteste. Tensiunile shia-sunni, interesele Washingtonului și ale Moscovei, aspirațiile unor puteri perturbatoare precum Turcia și Iran, conexiunile complexe existente între statele din Orientul Mijlociu sunt doar câteva dintre motivele pentru care mizele acestui conflict au crescut rapid. Din punct de vedere militar conflictul din Siria a atras implicarea directă a cinci armate puternice (SUA, Federația Rusă, Turcia, Iran și Israel), iar în plan politic necesită eforturile conjugate a tuturor actorilor internaționali pentru identificarea unor soluții pașnice.

Începând cu anul 2020 Siria se bucură o relativă stare de calm ca urmare a acordului de încetare a focului în provincia Idlib, negociat între Federația Rusă și Turcia. De peste un an nu au mai fost înregistrate modificări majore ale situației militare din teren, dar nici progrese semnificative către atingerea unui acord de pace. Situația este, însă, deosebit de instabilă, perioada de acalmie fiind folosită de părțile implicate în conflict pentru regenerarea forțelor în așteptarea evenimentului care va relansa luptele.

Cele două obiective principale ale lucrării sunt:

1) studierea efectelor conflictelor din Siria asupra balanței de putere la nivel regional și internațional

și

2) anticiparea principalelor scenarii de evoluție a sistemului de relații internaționale, cu evidențierea rolului **României** în viitoarea paradigmă de securitate și a modului în care țara noastră poate valorifica această conjunctură pentru a-și promova/apăra interesele naționale în regiune/la nivel internațional.

Lucrarea evidențiază în primul rând **mutațiile majore în sistemul de relații internaționale**, pe termen mediu și lung (ca urmare a recalibrării politicii unor actori relevanți internaționali, precum SUA și Federația Rusă, față de regiune), dar și **implicațiile conflictului din Siria la nivel regional** (cu accent pe efectul de *spill-over* în arealul musulman, care a deturnat atenția statelor arabe de la factori perturbatori tradiționali precum conflictul israeliano-palestinian).

În eforturile mele de cercetare a numeroaselor implicații și ramificații ale acestui conflict deosebit de complex, care a reușit să atragă cele două mari superputeri, să afecteze stabilitatea întregii regiuni și să emită reverberații la nivel internațional, am urmărit constant obținerea de răspunsuri la **patru seturi principale de întrebări**:

1. Care sunt cauzele dezechilibrului de putere din Orientul Mijlociu și cum influențează conflictul din Siria sistemul internațional? Este aparenta stare de haos doar o etapă intermediară, dar necesară pentru redefinirea arhitecturii de securitate internaționale?

2. Care au fost motivele pentru care SUA au evitat o intervenție decisivă în Siria? Rezidă cauza neintervenției americane în starea de neîncredere asupra regulilor jocului, ca urmare a consolidării Statului Islamic și a noii ofensivități ruse?

3. De ce Federația Rusă a decis să se implice deplin în sprijinirea regimului Bashar al-Assad și de ce a inițiat un adevărat război hibrid al cărei țintă reală este SUA?

4. Care sunt mutațiile în balanța internațională de putere și cum afectează acestea strategia de politică externă a marilor actori? Cum se poate poziționa România pentru a-și promova/apăra interesele naționale?

Prima *ipoteză de lucru* postulează că **echilibrul de putere în Orientul Mijlociu**, afectat deja de politica de *forță* a SUA în regiune (doctrina Bush), respectiv de *limitare a prezenței* Washingtonului (care a caracterizat administrația Obama) **a fost complet modificat de războiul din Siria.**

Urmărind evoluțiile din conflictul sirian și acțiunile realizate de multitudinea de actori implicați atât în luptele din teren, cât și în eforturile de soluționare pașnică a acestora este evident că **rivalitățile hegemonice readuse la suprafață în ultimii ani vor deveni tot mai vizibile** și vor modela relațiile dintre state. Putem ușor concluziona că există premisele pentru revenirea la o **stare de conflict latent, cu SUA și Federația Rusă în prim plan.** În pofida unor aparente convergențe, dar și a unor eforturi de ultim moment pentru detensionare, interesele marilor actori față de Siria și regiune diferă fundamental. În timp ce **SUA dorește menținerea *statu-quo*, chiar dacă acest lucru presupune o retragere controlată/limitare a prezenței în regiune,** aspect pe care îl putem vedea și în retragerea din Afganistan, **Federația Rusă a inițiat un război hibrid** - combinând eficient tactici precum operațiuni informaționale, campanii de dezinformare, desfășurarea de forțe speciale (ne-asumate oficial) sau grupări private paramilitare, atacuri aeriene nediscriminatorii (de multe ori cu țintă civilă, pentru demoralizarea adversarului), asasinat, înscenări, sabotaje, atacuri cibernetice - **prin care urmărește maximizarea agresivă a puterii până la atingerea supremației regionale și contestarea hegemoniei SUA** sau, cel puțin, obținerea unei balanțe de putere alături de partenerii regionali *like-minded* (ex. Iran).

Cercetarea mea ia în calcul inclusiv efectul unor **actori non-statali, cu accent pe strategia Statului Islamic în Siria și Irak.** Chiar dacă gruparea teroristă este denumită în general ISIS, ISIL sau Daesh, cu scopul nobil de a nu îi conferi legitimitate, este util să avem în vedere că denumirea Statul Islamic, asumată și promovată de către liderii, luptătorii și supușii acestei grupări, subliniază atât obiectivele pe termen lung ale acesteia, cât și faptul că **în perioada de glorie a manifestat unele caracteristici proto-statale și a constituit un „game-changer” în regiune.** Tacticile aplicate de Statul Islamic în Siria și Irak, în esență o aplicare eficientă, dar mult mai brutală, a manualelor de **război hibrid** utilizate și de Federația Rusă, vor produce

efecte de durată, generații întregi din regiune fiind afectate. Chiar și în situația în care Statul Islamic va dispărea în perioada următoare, scenariu puțin probabil în condițiile în care a demonstrat o capacitate superioară de regrupare și reinventare, modelul de acțiuni hibride promovat de gruparea teroristă va fi adaptat și perpetuat la o scală mai mică sau mai mare, continuând să creeze dificultăți actorilor statali relevanți.

Totodată, am urmărit și conduita statelor europene față de conflictul din Siria, **ipoteza de lucru** cea mai plauzibilă fiind „împingerea” statelor membre UE spre marginea jocului de putere, ca urmare a concentrării eforturilor asupra regândirii proiectului european și a gestionării efectelor instabilității din Orientul Mijlociu – aflux de migranți ilegali, terorism, radicalizare islamică.

Deși subiectul conflictului din Siria a fost, în mod evident, intens analizat, **cercetarea de față se distinge printr-o abordare comprehensivă a evoluțiilor „la zi”**. În primul rând am luat în considerare **influența „doctrinei” Trump** asupra schimbărilor la nivel internațional. Fostul președinte american a fost un perturbator al politicii internaționale, deciziile acestuia având în general implicații negative pentru stabilitatea regională și obiectivele strategice ale SUA.

Lucrarea abordează și aspecte aflate în desfășurare, precum **impactul pandemiei COVID-19 asupra conflictului**. Lucrarea analizează cum vor modela efectele pandemiei dinamica conflictului și traiectoria sa viitoare, dar și impactul asupra intereselor strategice ale actorilor relevanți (SUA, Federația Rusă, Iran, Turcia, dar și regimul de la Damasc). De asemenea, în elaborarea scenariilor de evoluție a balanței de putere am analizat inclusiv **impactul președinției americane Joe Biden**.

Totodată, pentru construirea unui nivel suplimentar de utilitate, teza se preocupă de **translatarea implicațiilor conflictului pentru România**, precum și de identificarea de recomandări de acțiune mai ales în contextul „**triadei**” de interese naționale SUA-UE-NATO (care fundamentează abordarea conceptuală din Strategia Națională de Apărare a Țării pentru perioada 2020-2024). Similar cu celelalte state europene, **România**, care a avut o conduită echilibrată față de conflictul sirian, **va fi nevoită să își**

reanalizeze politica de alianțe pentru a-și maximiza potențialul de influență în Orientul Mijlociu, respectiv la nivel internațional. Pentru România parteneriatul strategic cu SUA va fi în continuare esențial. Totuși, pentru a asigura promovarea intereselor naționale pe termen lung și, implicit, calibra eficient politica națională față de regiune, României **va trebui să realizeze o analiză a elementelor de convergență și divergență cu interesele principalilor actori** (inclusiv regionali) față de situația din Siria și Orientul Mijlociu și Africa de Nord în general.

Structura lucrării

Capitolul I - Cadrul teoretic și metodologic. Validitatea teoriei realiste în explicarea situației din Orientul Mijlociu

Pornind de la parametrii conceptuali ai **realismului**, ca teorie principală, secondată de conceptul **balanței de putere**, capitolul reliefează modul în care fiecare actor percepe amenințarea din partea celorlalți și potențialul de coalizare pentru restabilirea echilibrului, explicând mișcările aparent haotice din Orientul Mijlociu, unipolarismul temporar al SUA, dezechilibrul de putere și, implicit, mișcările de reechilibrare.

Avem conturate două ipostaze care explică jocurile de putere dintre SUA (puterea care vizează menținerea statu-quo, cu **tendințe defensive**) și **Federația Rusă** (puterea revizionistă, **ofensivă**) în teatrul de confruntare cu punct central Siria, cât și mișcările altor actorilor relevanți (precum Turcia, Iran, Israel) în Orientul Mijlociu. Putem afirma că situația din Orientul Mijlociu este caracterizată de un **multipolarism neechilibrat**, tendința sistemului fiind de a corecta dezechilibrul (este deja vizibilă o balanță incipientă). Până la reșezarea sistemului internațional într-o bipolaritate, riscul accentuării conflictului până la o stare de război se menține crescut.

Pentru explicarea unor aspecte legate de rolul liderilor internaționali în desfășurarea războiului din Siria, am ales să apelez sporadic și la **teoria selectoratului**, propusă de Bruce Bueno de Mesquita în lucrarea „*The Logic of Political Survival*”. Teoria selectoratului are rolul de a explica variațiile de putere dintre actorii statali relevanți, interesați de situația din Siria, respectiv

de ce unii dintre aceștia au demonstrat o capacitate de acțiune mult mai mare și mult mai rapidă, deși puterea lor militară, diplomatică și economică este relativ egală.

Capitolul II - Primăvara arabă și Siria

Partea a doua a dizertației are în vedere evidențierea fundalului pe care a început și se desfășoară conflictul din Siria, deoarece această confruntare care durează deja de nouă ani nu a apărut într-un vid. Primăvara arabă a fost „începutul schimbării” în Orientul Mijlociu și Africa de Nord, dar lucrarea de față va demonstra că, cel puțin în cazul Siriei, cauzele conflictului sunt mult mai vechi. Aceste revoluții s-au aprins și s-au consumat după tipare unice, care, însă, în același timp, manifestă și unele similitudini relevante în studierea cazului Siriei. Dacă în Tunisia, Egipt și Libia Primăvara Arabă a avut ca deznodământ îndepărtarea regimurilor dictatoriale și instalarea unor regimuri pseudo-democratice, **în Siria revoluția populară a eșuat rapid**, transformându-se într-un conflict civil. Cauzele stau într-un număr de **factori care diferențiază situația și parcursul istoric al Siriei de trecutul celorlalte state afectate de Primăvara Arabă**.

Capitolul III - Marile puteri și conflictul din Siria

Pornind de la parametrii conceptuali descriși în capitolele anterioare, în această parte sunt analizate **politicile SUA și ale Federației Ruse** privind conflictul din Siria, cu accent pe efectele asupra balanței de putere la nivel regional și internațional.

Unipolarismul *de facto* al **SUA** în Orientul Mijlociu, vizibil după sfârșitul Războiului Rece, a atras nemulțumirile actorilor statali mici, supuși voinței hegemonului. Animositatea față de politica SUA în regiune a atins un nivel maxim odată cu intervențiile militare în Afganistan și Irak, amenințând chiar securitatea internă a SUA (ex. atacuri teroriste pe teritoriul american). Dezvoltările ulterioare Primăverii Arabe au arătat că încercările SUA de a redresa instabilitatea regională prin impunerea unor modele proprii de democrație în statele arabe au eșuat și au fost percepute ca mișcări agresive.

Prin acțiunile din Siria, **Federația Rusă** se poziționează ca o **putere revizionistă** - chiar dacă pe momente tactice și cooperantă - și un actor

geostrategic deosebit de activ. Moscova a pus bazele și continuă să dezvolte o coaliție de state *like-minded*, cu viziuni similare, miza fiind **atragera la colaborare într-un proiect revizionist global** a principalilor actori statali internaționali interesați de conflictul din Siria, în particular și de evoluțiile din Orientul Mijlociu și Africa de Nord, în general.

Capitolul IV – Concluzii și premise de evoluție

Ultima parte a lucrării vizează **anticiparea principalelor scenarii de evoluție** și a mutațiilor preconizate în sistemul de relații internaționale ca urmare a evoluțiilor înregistrate în conflictul din Siria și a consolidării statutului actorilor non-statali (cu accent pe acțiunile Statului Islamic, considerate „*game-changer*”), respectiv analiza modului în care se vor modifica strategiile de politică externă a marilor actori.

O parte importantă a lucrării este **calibrarea concluziilor** enunțate în capitolele anterioare **la specificul țării noastre** (atuuri și puncte slabe; interese punctuale și strategice în regiune; alianțe strategice sau conjuncturale), pentru a **analiza modul în care România poate valorifica posibilele conjuncturi din Orientul Mijlociu** pentru a-și promova sau apăra interesele naționale, respectiv minimiza anumite riscuri și amenințări derivate din recalibrarea balanței de putere în regiune și la nivel internațional.

Concluziile cercetării

După căderea URSS, sistemul internațional a fost dominat de o singură superputere – SUA, fiind puține momente în care celelalte mari puteri au încercat să echilibreze SUA prin creșterea capacităților militare, stabilirea unor coaliții sau susținerea unor state proximi. Chiar dacă niciun stat din sistem nu era mulțumit de situația existentă și dominația SUA, *echilibrarea dură* (rivalitățile puternice, conflictuale și de lungă durată între doi sau mai mulți actori) nu a fost vizibilă în primul rând datorită presiunii americane asupra celorlalți actori pentru a se rallya propriei poziții. Politica realistă a Washingtonului a îngreunat apariția unor contestatari în sistemul internațional. Puținele momente în care SUA au fost contestate s-au dovedit erori de calcul din partea opozanților, care și-au ignorat propriile vulnerabilități (exploatate cinic de cele mai multe ori de către Washington și

aliați) și și-au supraestimat capacitățile militare, economice și diplomatice. Federația Rusă și China au militat activ pentru dezvoltarea unui sistem multipolar, desigur ca fază tranzitorie către propria dominație a sistemului. Deși au fost nevoite să admită superioritatea strategică a SUA, cele două state au acționat perseverent pentru re poziționarea ca puteri globale.

Doctrina SUA de *izolare* și *descurajare* a apariției unor puteri contestatoare, prevalentă în timpul Războiului Rece, nu a fost niciodată oficial abandonată, dar concentrarea Washingtonului pe războiul împotriva terorismului a distras atenția de la jocurile celorlalte mari puteri din sistem, care au folosit perioada de *respiro* pentru consolidare internă și, ulterior, afirmare pe plan extern. Convingerea SUA că Federația Rusă se îndreaptă către democrație și libertate economică și că nu mai există riscul unei confruntări militare cu Occidentul s-a dovedit eronată.

Acțiunile SUA și evoluțiile conflictuale din Orientul Mijlociu (declanșarea Primăverii Arabe) au condus la un **multipolarism neechilibrat** - un număr mult prea mare de actori, cu interese profund divergente, care au încercat reglarea sistemului prin *forță*, nu prin identificarea unor soluții de compromis. Punctul culminant al dezechilibrului a fost izbucnirea războiului civil din Siria.

George W. Bush, care a combinat politica realistă cu o ideologie centrată în jurul excepționalismului american și a misiunii divine de a răspândi libertatea și democrația pe tot globul, **a accentuat tendințele hegemonice ale SUA**. Atentatul de la 11 septembrie 2001 a fost punctul declanșator al strategiei americane de redesenare a lumii, prin eliminarea „*statelor bandit*” care au permis apariția și proliferarea grupărilor teroriste. În viziunea liderilor de la Washington acest lucru trebuia să conducă la diminuarea amenințărilor de securitate la adresa SUA și să consolideze totodată hegemonia americană. **Politica intervenționistă și agresivă a administrației Bush** a slăbit imaginea Washingtonului de „*honest broker*” în Orientul Mijlociu, transformând SUA din vector de echilibru în **parte a problemei**.

Câștigarea alegerilor de către **Barack Obama** în 2008 a condus la o **politică mai mult neoliberală decât realistă**, care combina puterea militară manifestată anterior de SUA cu un *soft power* de multe ori necaracteristic

unei puteri hegemonice. Barack Obama a pus accentul pe un model de *leadership* bazat pe **consens și pe relații parteneriale** și pe o **politică mai puțin agresivă**. În cazul unor crize SUA urmau să recurgă la multilateralism, consultări extinse, campanii de informare și influențare a opiniei publice și acorduri cu partenerii. Reacția SUA de **retragere controlată/limitare a prezenței în Orientul Mijlociu**, o mișcare care poate fi atribuită atât unei viziuni neolibérale, dar și logicii realiste de cedare a puterii ca modalitate de asigurare a securității interne și externe, a fost în cea mai mare parte justificată, SUA având o imagine negativă în lumea islamică. SUA pierduseră bătălia pentru „inimi și minți” în lumea musulmană și nu avansau în războiul împotriva terorismului. Dimpotrivă, intervențiile militare stimulară o formă de renaștere islamică care favoriza o abordare mult mai radicală, în linie cu conservatorismul islamist. **Primăvara Arabă**, care a fost văzută de SUA ca un moment propice instalării de regimuri democratice în Africa de Nord și Orientul Mijlociu, **a condus la instabilitate regională și la o reînnoire a luptei împotriva politicii occidentale intervenționiste și a globalizării**, a căror principal exponent era considerat a fi SUA.

Dezamăgirea și reticența lui Obama față de evoluțiile din Orientul Mijlociu și lipsa de implicare a statelor din regiune în rezolvarea propriilor probleme au devenit cel mai vizibile în **abordarea crizei din Siria**. Obama a văzut rolul SUA ca **supraveghetor și corector de la distanță al dezechilibrelor**. Pentru a contrabalansa percepția negativă față de SUA, Barack Obama a decis **exercitarea puterii prin actori proxy**, mizând puternic pe sprijinirea forțelor de opoziție siriene și pe soluții multilaterale.

Washingtonul nu aveau să mai fie jandarmul care intervine în forță, sens în care **Obama a ales să țină SUA cât mai departe de conflictul din Siria și să împingă statele din regiune să se descurce singure**. Încercarea de a crea o forță de opoziție credibilă și democratică în Siria nu a dat rezultate, alimentarea cu armament a grupărilor de rezistență având ca rezultat destabilizarea situației și fragmentarea pe linii ideologice și etnice. Similar, demersul Washingtonului de a implica monarhiile din Golf în soluționarea crizei a alimentat conflictul sectar sunni-shia și a stimulat apariția Statului Islamic, un actor anti-sistem care a profitat de lipsa unei puteri corectoare în

sistem pentru a se implanta în Siria, Irak și alte state din Orientul Mijlociu și Africa, cu consecințe grave pentru securitatea statelor occidentale. **Decizia lui Obama de a nu implica decisiv SUA în războiul din Siria** atunci când regimul lui Bashar al-Assad a încălcat **linia roșie** setată de establishment-ul american (recurgerea în august 2013 la arme chimice împotriva populației civile) a fost un „eșec” **al SUA în gestionarea crizei cu repercusiuni majore asupra statutului SUA** și a intereselor naționale în Orientul Mijlociu și restul lumii. Dorind să mențină puterea SUA prin limitarea inevitabilelor „hemoragii” cauzate de război, **Obama a afectat credibilitatea de putere disproporționată**, inacțiunea Washingtonului constituind o invitație deschisă pentru alți actori de a **uzurpa rolul SUA de hegemon**. **Mesajul de slăbiciune a fost receptat rapid de Federația Rusă, Iran, dar și de alți actori** dispuși la o *echilibrare ușoară* a SUA.

În timpul președinției Trump singurele constante în politica externă a SUA au părut să fie incertitudinea, indecizia, iraționalitatea, buimăceala și schimbările repetate de direcție. **Administrația Trump nu a articulat un plan concret pentru Siria**, orice politică fiind afectată de dese răzgândiri și improvizații ale președintelui Trump. Președintele american a avut oportunitatea unui *moment de glorie* în aprilie 2017 când putea dovedi realism politic prin reacția la atacul cu arme chimice asupra orașului Khan Shaykhun. O poziție intransigentă, luată în colaborare cu partenerii internaționali, ar fi putut schimba cursul conflictului din Siria și ar fi putut transmite și Federației Ruse un semnal privind interesele americane în Orientul Mijlociu. Reacția președintelui american, lansarea a 59 de rachete de croazieră Tomahawk către baza aeriană siriană Shayrat, a fost, însă, doar un „show televizat”, a cărei principală consecință a fost adâncirea **deficitului de încredere în SUA** ca garant al securității în Orientul Mijlociu.

Statul Islamic a fost în cea mai mare parte eliminat, dar această realizare s-a datorat în principal eforturilor depuse de administrația Obama pentru consolidarea financiară, militară și administrativă a milițiilor kurde. Abandonarea acestor forțe de către Trump și cedarea inițiativei SUA în Siria către Federația Rusă, Turcia și Iran va avea **multiple repercusiuni**.

Cel mai important, Federația Rusă, Iran și Turcia și-au setat ca obiectiv preluarea sub control a unor porțiuni din Siria și **extinderea treptată a influenței în tot Orientul Mijlociu**. Dacă Statul Islamic a fost relativ ușor extras din jocurile regionale prin coagularea unei coaliții internaționale și înarmarea milițiilor kurde, Federația Rusă, Iran și Turcia se vor dovedi pentru SUA actori mult mai greu de gestionat. De altfel, încrederea rusă în propriile puteri este vizibilă **în accelerarea războiului hibrid împotriva statelor occidentale**. Interferența rusă în alegerile americane în 2016, campaniile de dezinformare și atacurile cibernetice asupra infrastructurii critice din SUA și statele europene sunt rezultatul direct al percepției că **puterea SUA este în scădere**.

În conflictul din Siria este evident că **principalul câștigător a fost Federația Rusă**. Încă de la mijlocul anilor '90 Moscova și-a setat ca prioritate refacerea legăturilor cu foștii aliați din lumea musulmană (Siria, Iran, Irak și Libia), dar până la războiul din Siria nu a avut foarte multe stimulente pentru atragerea acestora într-o alianță care să implice o confruntare, chiar și tacită, cu SUA. Pragmatică, elita rusă a inițiat un joc de așteptare, bazat pe sabotarea eforturilor americane de stabilizare a Orientului Mijlociu și Africii de Nord, în fapt **primul pas în războiul hibrid declanșat împotriva SUA**. Moscova transmitea mesajul că singura soluție reală este **asigurarea unei tranziții de la o lume bipolară la una multipolară**. Noua doctrină de politică externă rusă, bazată pe pragmatism, realism și interes național, a permis Federației Ruse să își reconstruiască treptat puterea externă, **intervenția în Siria fiind decisă doar atunci când Kremlinul a fost convins de succesul operațiunii**.

Astfel, dacă în anii '90 Moscova se vedea împinsă încet din Orientul Mijlociu de către puterea disproporționată a SUA, retragerea armatei ruse la „porțile Moscovei” fiind o certitudine, **în prezent aspirațiile Federației Ruse sunt ținute în frâu doar de propriile deficiențe economice, politice și militare**. Centrele de putere ale lumii sunt într-un proces de deplasare către est, către Moscova, Teheran și Beijing, sistemul occidental liberal fiind într-o poziție vulnerabilă care îl expune tentativelor ruse și chineze de rescriere a normelor internaționale. Situația este cu atât mai gravă cu cât - într-un moment în care comunitatea internațională se bazează pe modelul SUA

pentru ghidarea propriilor energii democratice și are nevoie de o conducere americană puternică, decisivă și consecventă - administrația de la **Washington este încă în proces de refacere** atât în plan intern, cât și din punct de vedere al imaginii internaționale, după patru ani în care a fost dominată de o viziune tranzacțională, centrată pe obținerea de profit pe termen scurt și în care vechile alianțe au fost desconsiderate.

Polul realizat de Federația Rusă împreună cu Iran și Siria în Orientul Mijlociu nu a constituit niciodată o surpriză majoră și are potențialul de a **contrabalansa pe termen lung puterea militară, economică și politică a SUA**. Capacitatea acestora de a atrage noi actori în exercițiul de echilibrare a SUA va avea un impact major asupra ordinii mondiale în următorii ani.

Pentru **Federația Rusă**, pe lângă avantajele strategice ale implicării în Siria, luptele din teatrul sirian au permis armatei ruse să **recupereze din decalajul de experiență în luptă clasică și urbană** avut în raport cu armata americană și să își **rafineze tacticile de război hibrid** într-un conflict fundamental diferit față de cel din Ucraina.

Pentru Putin, Siria este doar o etapă în *marele joc* pe care îl poartă cu SUA în Orientul Mijlociu, sens în care **menținerea unei prezențe puternice în Siria este mai importantă decât atingerea unui acord de pace**. Este posibil ca Federația Rusă, stimulată de pozițiile câștigate în Siria, să încerce **testarea statelor occidentale și în alte regiuni**, fiind vizibilă deja intenția Moscovei de a juca un rol mai mare în **Libia**, prin sprijinirea generalului Khalifa Haftar împotriva Guvernului de Acord Național (susținut de SUA) sau sprijinul acordat juntei din **Myanmar**.

Cel mai probabil scenariu de evoluție: Reașezarea SUA în Orientul Mijlociu și resurgența Federației Ruse ca *power broker* în acest areal.

Pornind de la aspectele analizate și detaliate în capitolele anterioare prin implementarea *metodei analizei și extrapolării de tendințe* putem trage concluzia că cel **mai probabil scenariu de evoluție în următorii 5-10 ani**

este recalibrarea strategiei SUA în Orientul Mijlociu și resurgența Federației Ruse ca *power broker* în acest areal.

Scenariul prevede **consolidarea poziției Federației Ruse în Siria** pe măsură ce **SUA se re poziționează în areal** și, *in extenso*, **extinderea treptată a influenței Moscovei în Orientul Mijlociu și în Africa de Nord**. Disponibilitatea SUA de a investi timp, resurse și efort diplomatic în rezolvarea crizei din Siria va continua să scadă. Federația Rusă va menține unele limitări de ordin intern și se va confrunta în continuare cu opoziția statelor membre NATO. Totuși, în lipsa unei poziții intransigente din partea SUA, Moscova ar putea să se profileze ca un actor esențial în regiune, fără de care nu vor putea fi luate decizii cu impact geostrategic. O astfel de poziție poate facilita recrutarea de actori statali dispuși la o echilibrare ușoară a SUA, consolidând **caracterul multipolar al sistemului internațional**.

Scenariul se bazează pe observația conform căreia **tendențele din Orientul Mijlociu au fost relativ stabile în ultimii ani**, existând premise ca acestea să fie valabile și în următorii 5-10 ani.

Astfel:

a. SUA își vor menține un apetit scăzut pentru noi intervenții în Orientul Mijlociu

Începând cu mandatul lui **Barack Obama**, SUA au manifestat o tendință constantă de retragere controlată/ limitare a prezenței în Orientul Mijlociu și, prin extensie, din Africa de Nord. Primăvara Arabă și, ulterior, conflictul din Siria au fost gestionate printr-o **abordare multilaterală**. Este puțin probabil ca prioritățile SUA să sufere modificări majore în următorii ani, sens în care disponibilitatea Washingtonului de a se implica în noi aventuri în Orientul Mijlociu va fi în continuare scăzută. **În ce privește Siria**, interesele SUA nu vor suferi modificări majore, Washingtonul urmând să acționeze în plan operațional pentru împiedicarea resurgenței Statului Islamic, limitarea influenței regionale a Iranului, respectiv protejarea aliaților regionali, în special Israelul, de amenințările Teheranului.

b. Prezența Federației Ruse în Siria se va prelungi pe termen lung.

Deși impactul pandemiei, în special scăderea prețurilor la petrol și a cererii globale, i-a accentuat dificultățile economice, **Rusia își va menține obiectivele în Siria** - prevenirea unei schimbări de regim la Damasc care să fie condusă de Occident și consolidarea rolului Moscovei de „mare putere” și de actor cheie în soluționarea conflictelor. Pentru conducerea rusă **redobândirea statutului de putere regională**, atins odată cu intervenția în Siria (dar și cu cea din Ucraina), servește **două obiective strategice pe termen lung**:

- i. folosirea succesului în Siria pentru ieșirea din izolarea în care a fost forțată de statele occidentale.
- ii. instrumentarea succeselor militare pentru întărirea legitimității în plan intern, atât în „ochii” populației, cât și ai elitei ruse.

c. Actorii regionali vor fi în continuare incapabili să articuleze o poziție coerentă față de conflictul din Siria.

Singurul punct comun al actorilor regionali a fost consensul asupra necesității îndepărtării lui Bashar al-Assad de la putere (deziderat dificil de atins odată cu securizarea de către președintele sirian a sprijinului activ al Moscovei). În ceea ce privește procesul de pace, vecinii Siriei vor avea doar influență limitată pe lângă grupările de opoziție.

Turcia va continua să acționeze ca forță destabilizatoare în Siria. Chiar dacă și Ankara a fost afectată de COVID-19, este puțin probabil să își limiteze influența în Siria. În plus, eforturile destabilizatoare ale Ankarei vor fi completate de **Iran**, ale cărei ambiții vor fi în continuă creștere.

d. În acest tablou, este tot mai puțin probabilă finalizarea conflictului din Siria cu o soluție care să implice îndepărtarea regimului Bashar al-Assad.

Odată cu trecerea timpului șansele îndepărtării lui Bashar al-Assad vor fi tot mai mici. Implicarea militară a Federației Ruse a stabilizat situația în teren, forțele de opoziție fiind împinse din arealul considerat „Siria utilă” și izolate în regiunea Idlib. ONU se străduiește de mai bine de nouă ani să obțină o soluție politică, dar rundele de negocieri de la Geneva, menite să genereze o

nouă constituție sunt grevate atât de lipsa de interes a regimului sirian (aflat pe poziție de forță), cât și de efectele pandemiei COVID-19.

Scenariul de rezervă: Stabilizarea balanței de putere regionale și amânarea confruntării dintre Moscova și Washington.

Acest scenariu derivă direct din primul și reprezintă în esență o **variantă atenuată** a acestuia, în esență o pauză de scurtă durată în confruntarea americano-rusă din Siria. Acest scenariu ia în calcul trei variabile **care pot afecta desfășurarea primului scenariu** în parametri definiți anterior.

Principala variabilă este câștigarea alegerilor din SUA din 2020 de către Joe Biden. Instalarea administrației Joe Biden va conduce la reanalizarea majorității deciziilor adoptate de predecesorul său, Donald Trump. Președintele democrat, contrar abordării lui Trump, acordă o importanță ridicată contracarării amenințării ruse. **Deși va fi menținută abordarea duală** (dialog plus descurajare) **la adresa Rusiei** – opțiune rațională de gestionare a relației cu Kremlinul - este probabil ca Biden să insiste pentru o „**tușă**” **mult mai pragmatică și realistă** (în sensul conceptului de *realpolitik*) **în raport cu Moscova**, luând în calcul ingerințele ruse din ultimii ani în procesele electorale din state democratice și stilul beligerant de politică externă. Totodată, alegerea lui Biden ca președinte va însemna și **o revenire la politica tradițională a SUA bazată pe soliditatea relației transatlantice** și protejarea arealului euroatlantic de Federația Rusă.

Cel mai probabil, eforturile Federației Ruse se vor axa pe echilibrarea balanței de putere în teatrul european, context în care – pe fondul resurselor relativ limitate – Moscova și-ar putea diminua sprijinul (financiar, militar) pentru proiectele ruse din Orientul Mijlociu. Chiar dacă SUA nu își vor modifica semnificativ poziția față de Orientul Mijlociu, este previzibil **un joc cu sumă nulă** în acest areal, care **va amâna orice confruntare reală între cele două puteri** și, posibil, va facilita menținerea de către SUA a rolului de hegemon pentru încă 5-10 ani.

O altă variabilă este atingerea de către Federația Rusă a limitelor economice. Costurile intervenției ruse în Siria sunt dificil de estimat în condițiile în care Kremlinul nu este transparent privind aceste aspecte. Totuși,

datele disponibile în mass-media indică o povară ridicată pentru bugetul rus. Creșterea ambițiilor Federației Ruse în Orientul Mijlociu **va implica alocarea unor sume de bani care în prezent pot fi cu greu găsite în buget**, fără taxarea suplimentară a unei populații deja suprasolicitate și nerăbdătoare.

România în ecuația siriană. Aspecte relevante pentru politica externă

Conexiunile existente la nivel de populație între România și Siria și legăturile politice din trecut au fost printre principalii factori care au determinat Bucureștiul să adopte o poziție în general *rezervată* față de conflictul din Siria. România a condamnat încălcările drepturilor omului de către Bashar al-Assad, dar a militat pentru menținerea integrității teritoriale a statului sirian și a respectării suveranității acestuia. Ambasada de la Damasc a fost menținută operațională chiar și atunci când forțele rebele au acționat în imediata vecinătate a capitalei siriene, funcționând inclusiv în beneficiul celorlalte state UE care întrerupseseră relațiile diplomatice în momentul în care Bashar al-Assad și-a atacat propria populație. Putem considera că poziția autorităților române, chiar dacă a fost uneori criticată atât în plan intern, cât și extern, a fost una *pragmatică*, în logică realistă.

Posibilitățile de acțiune ale României sunt *limitate* prin prisma apartenenței la Uniunea Europeană și NATO, dar și a parteneriatului strategic cu SUA (**triada conceptuală a strategiei țării noastre de politică externă** care își va menține actualitatea și în **orizontul 2020-2024**). Totuși Bucureștiul nu trebuie să se lase marginalizat, deoarece nu este un simplu *outsider* în acest joc geopolitic. Chiar și în scenariul în care prezența SUA în Orientul Mijlociu și Africa de Nord continuă să slăbească, iar Federația Rusă se poziționează ca *power broker*, România își poate folosi atuurile în relația cu Siria pentru obținerea unei poziții avantajoase.

Opțiuni de acțiune pentru România:

- 1. Menținerea contactelor cu autoritățile de la Damasc și normalizarea treptată a relațiilor bilaterale**, cu respectarea poziției UE de condamnare a atrocităților realizate de regimul lui Bashar al-Assad.

2. Implicarea în reconstrucția Siriei prin negocierea cu autoritățile de la Damasc a unor contracte și investiții. Costurile reconstrucției sunt estimate între 250-400 de miliarde de dolari, în condițiile în care întregul PIB al Siriei atinge cu greu 20 miliarde de dolari. Eforturile financiare sunt mult peste capacitățile actuale ale oricărui actor statal sau non-statal, cu atât mai mult cu cât pandemia COVID-19 va conduce cel mai probabil la o criză economică mondială. Drept urmare, orice stat dispus să investească în Siria poate identifica oportunități profitabile.

3. Cea mai importantă opțiune, am putea spune chiar *datorie* a României, este **continuarea eforturilor de aducere în atenția partenerilor din NATO și UE a pericolului reprezentat de Federația Rusă** pentru securitatea internațională și valorile democratice. Încurajarea reorientării politicii SUA către limitarea efectelor *nocive* ale politicii externe a Moscovei în spațiul euroatlantic va conduce indirect și la diminuarea aspirațiilor Kremlinului în Orientul Mijlociu.

Pentru România, o politică americană mult mai tradițională față de Federația Rusă va aduce cel puțin **două beneficii**:

- i. creșterea prezenței militare a NATO în Europa de Est.
- ii. oferirea unei oportunități pentru România de a acționa ca „honest broker” între regimul sirian al lui Bashar al-Assad și Occident.

Concepte cheie

Conflictul din Siria, echilibrul de putere, Federația Rusă și SUA, scenariile de evoluție, parteneriatul strategic cu SUA, opțiuni pentru România, România „honest broker”.